OIKEUSMINISTERIÖ

Lainvalmisteluosasto
LsN Lauri Rautio

21.11.2018

U 33/2018 vp
jatkokirjelmä

ASIA: Lainvalvontaviranomaisen rajat ylittävä pääsy sähköiseen todistusaineistoon (U 33/2018 vp jatkokirjelmä)

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Valtioneuvoston U-kirjelmää U 33/2018 vp koskeneessa hallintovaliokunnan kuulemisessa 19.6.2018 esitetyn mukaisesti asiassa on kyse komission 17.4.2018 antamista asetus- ja direktiiviehdotuksista (COM(2018) 225 final ja COM(2018) 226 final), joilla pyritään tehostamaan ja nopeuttamaan rajat ylittävissä tilanteissa lainvalvontaviranomaisten pääsyä sähköiseen todistusaineistoon, kuten sähköpostitietoihin tai pilvipalveluihin tallennettuihin tietoihin. Asetusehdotuksessa säännellään, miten ja millä edellytyksillä jäsenvaltion lainvalvontaviranomainen voi suoraan velvoittaa Euroopan unionin alueella palveluita tarjoavan palveluntarjoajan toimittamaan tai säilyttämään tietyn palveluntarjoajan hallussa olevan sähköisessä muodossa olevan tiedon käytettäväksi todistusaineistona käynnissä olevassa rikosoikeudellisessa menettelyssä. Direktiiviehdotuksessa säännellään palveluntarjoajien laillisten edustajien nimittämistä, jotta näille edustajille voitaisiin toimittaa todistusaineiston toimittamista koskevia pyyntöjä ja määräyksiä.

Neuvottelut ovat jatkuneet varsin aktiivisesti ja tämänhetkisen tiedon mukaan 6.-7.12.2018 pidettävässä oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokouksessa jäsenvaltioilta tiedustellaan, hyväksyvätkö nämä neuvoston yleisnäkemyksen asetusehdotuksesta pohjaksi Euroopan parlamentin kanssa käytäviä neuvotteluja varten. Keskusteluja ehdotuksen sisällöstä jatketaan vielä tulevina päivinä, jotta mahdollisimman moni jäsenvaltio voisi hyväksyä yleisnäkemyksen. Joulukuun oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokouksessa ei ole tarkoituksena hyväksyä neuvoston yleisnäkemystä direktiiviehdotuksesta.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota erityisesti seuraaviin asetusehdotukseen neuvotteluissa tehtyihin muutoksiin, jotka ovat olennaisia myös hallintovaliokunnan U-kirjettä U 33/2018 vp koskevan lausunnon (HaVL 18/2018 vp) kannalta.

Nykyisen tekstin mukaan määräyksen antavan lainvalvontaviranomaisen tulisi toimittaa luovuttamismääräystä koskeva lomake palveluntarjoajan lisäksi myös palveluntarjoajan sijaintivaltion toimivaltaiselle viranomaiselle, jos määräys koskisi sisältötietoja. Lisäedellytyksenä tälle olisi, että määräyksen antavalla viranomaisella olisi perusteltua syytä epäillä, että määräysten tarkoittaman tiedon kohteena oleva henkilö ei asu määräyksen antavassa valtiossa. Palveluntarjoajan sijaintivaltion toimivaltainen viranomainen voisi tämän jälkeen ilmoittaa, jos se näkisi ongelmia määräyksen toteuttamisessa. Ongelmat voisivat koskea ainakin tilanteita, joissa määräyksen tarkoittamaa tietoa koskisivat palveluntarjoajan sijaintivaltion lainsäädännön säännökset erioi-

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

keuksista tai vapauksista tai jos tiedon luovuttaminen voisi vaikuttaa palveluntarjoajan sijaintivaltion perustavanlaatuisiin intresseihin. Saatuaan tällaisen ilmoituksen määräyksen antavan viranomaisen tulisi ottaa saamansa tiedot huomioon vastaavasti kuin jos ne perustuisivat antajavaltion kansalliseen lainsäädäntöön. Myös liikennetietojen osalta menettelyssä on kasvatettu palveluntarjoajan sijaintivaltion viranomaisen roolia ja sen esittämän näkemyksen merkitystä. Vastaavasti tekstistä on poistettu kohtia, jotka vaikuttivat edellyttävän palveluntarjoajan oikeudellista harkintaa. Siten neuvotteluissa on sisältö- ja liikennetietojen osalta muutettu asetusehdotukseen sisältyvää toimintamallia toisen jäsenvaltion viranomaisen ja palveluntarjoajan yhteydenpidosta ja neuvotteluissa on entisestään korostunut eri tietoluokkien erilainen asema luottamuksellisen viestinnän suojan kannalta.

Oikeusministeriö toteaa neuvotteluissa vahvistuneen käsitys siitä, että asetusehdotuksen oikeusperustan johdosta asetuksessa tulee olla kyse nimenomaan oikeusviranomaisten tai oikeusviranomaisen validoimien päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta. Tämän johdosta asetusehdotuksessa normaalisti edellytetään myös tilaaja- ja kirjautumistietojen osalta syyttäjän vahvistusta haluttaessa esittää palveluntarjoajalle esittämis- tai säilyttämismääräys. Asetusehdotukseen on kuitenkin lisätty säännökset poikkeuksesta vahvistamismenettelyyn kiiretilanteissa, joissa tulisi hakea ja saada jälkikäteinen vahvistus. Oikeusperustan on myös neuvotteluissa katsottu estävän mahdollisuuden asetuksen soveltamiseen myös ns. tiedusteluvaiheeseen. Asetusehdotuksen tämänhetkisen sisällön oikeusperustan osalta voidaan lisäksi todeta, että neuvoston oikeuspalvelu on 20.11.2018 pidetyssä asetusehdotusta käsitelleessä kokouksessa kertonut suullisesti, että pitää asetusehdotuksen nykyistä tekstiä täysin asianmukaisena asetusehdotuksen oikeusperustan kannalta.

Asetusehdotuksen soveltamisalaa ei ole laajennettu siten, että siihen olisi lisätty sääntelyä myös niin sanottua suoraa pääsyä koskevista tilanteista tai reaaliaikaisen tiedonhankinnan muodoista.

Neuvottelut asetusehdotuksen tekstistä jatkuvat edelleen ja tekstin lopullinen sisältö varmistunee vasta varsin lähellä oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokousta. Valtioneuvoston näkemyksen mukaan Suomi voi hyväksyä neuvoston yleisnäkemyksen asetusehdotuksesta pohjaksi Euroopan parlamentin kanssa käytäviä neuvotteluja varten edellyttäen, että sääntely palveluntarjoajille osoitetuista tehtävistä ja asemasta muuttuu merkittävällä tavalla alkuperäisessä ehdotuksessa säännellystä. Olennaista on, että ainakin luottamuksellisen viestinnän suojan kannalta merkittävimpiin tietoihin kohdistuvat tiedon luovuttamista koskevat määräykset, jotka koskevat muuta kuin määräyksen antajavaltiossa asuvaa henkilöä, voitaisiin normaalisti arvioida palveluntarjoajan sijaintivaltion viranomaisten toimesta. Tällaisten viranomaisten tulisi siksi saada tieto määräyksistä ja näiden tekemällä arvioinnilla tulisi myös olla todellista merkitystä sen kannalta, voidaanko tietoa luovuttaa toiseen jäsenvaltioon tai voiko tietoa hankkiva valtio käyttää tietoa rikosprosessissa. Lopullisen sääntelyn ei tulisi johtaa siihen, että toisen jäsenvaltion lainvalvontaviranomaisilla olisi mahdollisuus saada suomalaisten yksityiselämän ja viestinnän luottamuksellisuuden piiriin kuuluvia tietoja silloin, kun se ei ole Suomen perustuslain tai Euroopan unionin perusoikeuskirjan mukaan sallittua.